

2015-01-14

Situationen för hbt-personer i Kosovo

Innehåll

English summary.....	4
1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	6
1.2. Det legala ramverket.....	6
1.3. Den kosovanska hbt-rörelsen	7
2. Att komma ut i Kosovo	10
2.1. Omgivningens syn på hbt-personer	10
2.2. Förekomsten av våld och trakasserier	12
2.2.1. Händelser i december 2012	12
2.2.2. Våld mot enskilda	13
2.3. Våld inom familjen.....	14
3. Myndighetsreaktioner och alternativa möjligheter till skydd	17
3.1. Kosovopolisen	17
3.1.1. Kosovopolisen och hbt-frågor.....	17
3.1.2. Hbt-personers låga anmälningsbenägenhet.....	18
3.1.3. Polisreaktioner i enskilda fall.....	19
3.2. Frivilligorganisationers kapacitet och möjligheter	21
3.3. Internflykt.....	22
4. Hbt-personers situation – Lifos sammanfattande kommentar	23
Källförteckning	25

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation (2008). Den är sammanställd utifrån noggrant utvalda och allmänt tillgängliga informationskällor. Alla använda källor refereras. All information som presenteras, med undantag av obestridda/uppenbara fakta, har dubbelkontrollerats om inget annat anges.

Informationen har noggrant granskats, utvärderats och bearbetats under en begränsad tid. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende.

Om en specifik händelse, person eller organisation inte nämns i rapporten innebär inte detta att händelsen inte har ägt rum, eller att personen eller organisationen inte existerar.

Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

English summary

The main focus of the present report is on the situation of LGBT persons in Kosovo. The report is based on the findings of a fact finding mission (FFM) to Kosovo in April 2013, during which Lifos held meetings with international organizations, local and international non-governmental organizations and Kosovo authorities. The report has been updated in January 2015. The update is based on later reporting from other organizations, as well as on information provided by local organizations in meetings held in Pristina with the Sweden-based Migration expert responsible for Europe, in coordination with Lifos in June 2014.

None of the consulted sources report on any government sanctioned persecution of LGBT persons.

Perceptions of to what extent LGBT persons are protected against discrimination are mixed. Parts of the relevant legislation are positively assessed, but implementation falls short.

The position of the LGBT movement and the situation of individual LGBT persons is marked by deeply conservative values, economic realities and a lack of official support. A homophobic atmosphere, among the population as well as within government institutions, prevails; the main signs of this seem to be that extremely few persons have come out, not publicly, at work or before their families, and that the few organizations which pursue the rights of LGBT persons are met with hostility.

Given that very few LGBT persons have come out, the risks associated with openly declaring or manifesting one's sexual orientation or gender identity is difficult to assess. However, based on what the consulted sources have shown regarding previous violent incidents targeting LGBT persons, it is possible to draw the conclusion that LGBT persons who publicly, before their families or at work openly declare their sexual orientation or gender identity can expose themselves to risks – violence or threats of violence, to be disowned, frozen out, or subjected to discrimination. The risks of falling victim to family based violence are difficult to assess on a general level, although it can be stated that such violence occur and that it takes place in a patriarchal society with a strong homophobic atmosphere.

These risks should be assessed together with the reported reluctance among victimized LGBT persons to report crimes to the police which, reasonably, is to be understood as an expression of the vulnerability of the group.

As described by the consulted sources, the work of the Kosovo Police in relation to LGBT issues, and especially its reactions to crimes committed against LGBT persons, is ambiguous. The Kosovo Police is actively working with issues related to LGBT. The reaction to, and investigation of, the incidents of December 2012 is not unanimously assessed by the

consulted sources. Few reports to the police are made by LGBT persons and there are, according to the sources, no known court cases (with the exception of indictments and verdicts made in relation to the December 2012 incidents). There are previous – although no recent – examples of police abuse and poor treatment, and in general sources report about prevailing negative attitudes within the police. Furthermore, it cannot be excluded that police reactions are influenced by media and international attention in individual cases. In general, the judicial system is marked by a very large backlog and inefficiency with regard to legal proceedings. The reported failure to identify the hate aspect of crimes (after the events in December 2012) should also be noted.

The few LGBT organizations which are active in Kosovo can give some support to individuals. However, the limited resources of these organizations, and in particular the EU Office representatives' statement about the organizations' insufficient capacity, has to be taken into account.

It is not possible to assess the internal flight alternative for LGBT persons on a general level, as this is dependent on the individual threat level. However, several sources point out the tendency that LGBT persons move to Pristina. LGBT persons can to a higher degree live and manifest their sexual orientation or gender identity there, although this is associated with risks; discrimination, harassments and assaults occur also in Pristina. However, it should be noted that a majority of all LGBT persons that move to Pristina probably do not move in order to avoid threats, but rather because they perceive the social atmosphere as less demanding.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Föreliggande rapport bygger i huvudsak på uppgifter som inhämtats i samband med en utredningsresa till Kosovo i april 2013. Med omfattande stöd från Sveriges ambassad i Pristina genomförde Lifos möten, i Pristina, Gnjilane och Mitrovica, med företrädare för internationella organisationer, lokala och internationella frivilligorganisationer och kosovanska myndigheter på en rad teman. Med ett undantag (där även organisationen är anonymiserad) anges organisationstillhörigheten hos samtliga källor löpande i texten, medan de flesta enskilda företrädarnas namnuppgifter utelämnas.

Rapporten har uppdaterats i januari 2015. Uppdateringen baseras dels på senare rapportering från andra organisationer, dels på uppgifter från möten med lokala organisationer som Migrationsverkets hemmastationerade Migrationsexpert med ansvar för Europa (vid enheten för samordning av utrikesfrågor) i samordning med Lifos genomförde i Pristina i juni 2014.

I rapporten fokuseras på situationen för hbt-personer. Rapporten ger en ögonblicksbild genom ett antal väl insatta källor på plats i Kosovo men bör läsas tillsammans med annan rapportering. Lifos frågeställningar har omfattat hbtq-personer. Samtliga källor som har konsulterats refererar dock till hbt-personer (engelskans LGBT-persons) och flera av dem synes främst fokusera på situationen för homo- och bisexuella.

1.2. Det legala ramverket

Inledningsvis kan konstateras att sexuella kontakter mellan personer av samma kön inte är kriminaliserat i Kosovo¹. Inte heller återges bland de källor som Lifos konsulterat några uppgifter om att utomrättsliga åtgärder av myndigheter eller myndighetsföreträdare mot hbt-personer förekommer eller att det förekommer ogrundade gripanden/anklagelser/åtal/domar för andra brott, på grund av en persons sexuella läggning eller könsidentitet.

Svenska och amerikanska Utrikesdepartementet (UD) konstaterar i sina årliga MR-rapporter från 2012 respektive 2013, att Kosovos konstitution och antidiskrimineringslag förbjuder diskriminering på grund av sexuell läggning.² Flera av de källor som Lifos konsulterat på plats i Kosovo ger positiva omdömen vad gäller kosovansk lagstiftning som relaterar till hbt-personers rättigheter.³ Svenska UD pekar dock på att den konstitutionella principen om icke-diskriminering inte går igen i all lagstiftning och

¹ Sådana kontakter avkriminaliserades i Jugoslavien 1994, se <http://www.rfsl.se/?p=6012>

² Utrikesdepartementet, 2012-06-30 och US Department of State, 2013-04-19

³ Företrädare för Center for Social Group Development och EU:s kontor i Kosovo

exemplifierar med att äktenskapslagen anger att äktenskap äger rum mellan man och kvinna.⁴

ILGA redogör, i sin årsrapport avseende förhållandena under 2013, för att ett arbete med att förändra anti-diskrimineringslagen pågick under året. Bland förslagna förändringar återfinns att inkludera könsidentitet som diskrimineringsgrund – sexuell läggning inkluderas sedan tidigare. I arbetet med att förändra lagen konsulterades MR-organisationer, däribland Center for Social Emancipation (QESh).⁵ Såvitt känt för Lifos har lagändringen ännu inte antagits av Kosovos parlament.

Enligt flera källor är det inte lagstiftningen utan snarare implementeringen av densamma som brister. Center for Social Group Development (CSGD), Libertas och Civil Rights Defenders (CRD) uppger att antidiskrimineringslagen inte har tillämpats såvitt avser diskriminering på grund av sexuell läggning⁶, och ILGA konstaterar att antidiskrimineringslagstiftning finns på plats men att dess inverkan är mycket begränsad i avsaknad av proaktiva åtgärder för att säkerställa effektiv implementering⁷. Ombudspersonen konstaterar att trots konstitutionella garantier och en jämförelsevis god legal grund och ansträngningar av myndighetsinstitutioner, respekteras inte hbt-personers rättigheter i praktiken. Enligt ombudspersonen är kränkningar av församlings- och yttrandefriheterna det vanligaste problemet som möter hbt-rörelsen i landet, följt av fysiska och verbala attacker mot enskilda hbt-personer.⁸ EU-kommissionen för i sin senaste rapport över Kosovo fram att mänskliga och grundläggande rättigheter är garanterade i landet, men att den främsta utmaningen är att tillämpa det legala ramverket, inklusive på lokal nivå. Kosovo måste, enligt kommissionen, effektivt ta itu med de ihållande hot och attacker mot bland andra hbt-aktivister som förekommer.⁹

Denna kritik återfinns även på andra MR-områden i Kosovo, däribland skyddet av etniska minoriteter; ny lagstiftning antas i snabb takt men implementeringen brister därefter.

1.3. Den kosovanska hbt-rörelsen

Frågor om sexuell läggning och könsidentitet liksom hbt-personers situation och rättigheter är, med den kosovanska ombudspersonens ord, ett nytt *offentligt* fenomen i Kosovo. Frågorna får alltmer uppmärksamhet, frivilligorganisationer har bildats inom gruppen och dessa har på senare tid

⁴ Utrikesdepartementet, 2012-06-30

⁵ ILGA, 2014-07-28, sid. 99

⁶ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

⁷ International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, sid. 133

⁸ Ombudspersonen, 2014-03-31, sid. 35f.

⁹ EU-kommissionen, 2014-10-08, sid. 20

varit aktiva. Deras aktiviteter följs dock av problem. Det kosovanska samhället är konservativt och utgör såvitt gäller hbt-personers situation inget undantag på Balkan och i Östeuropa. Ombudspersonen själv har dock på senare tid inlett samarbete med frivilligorganisationer på hbt-området och uppger sig vara öppen för dem. Han har personligen deltagit i debatten om alla gruppers rättigheter och har tagit hbt-rörelsens parti. Han stödjer deras rättigheter, men räknar med att möta motstånd.¹⁰ Även om den organiserade hbt-rörelsen i Kosovo möjligen kan betecknas som gryende, i linje med ombudspersonens utsaga, bör det samtidigt betonas, liksom påpekas av svenska UD, att de organisationer som arbetar för hbt-personers rättigheter är få och att de inte kan vara speciellt aktiva utåt på grund av samhällets negativa reaktioner.¹¹ Enligt amerikanska UD möter CSGD inte några direkta hinder, men socialt tryck och traditionella attityder begränsar deras aktiviteter.¹²

CSGD och Libertas (Libertas har efter Lifos besök i Kosovo 2013 upphört med sin verksamhet, se nedan) ger stöd och rådgivning till hbt-personer samt anordnar gruppdiskussioner och stödgrupper. Tidigare anordnades fester utanför Pristina, nu sker detta endast sporadiskt. Enligt deras företrädare är det få personer som vänder sig till Libertas och CSGD med klagomål och det föreligger begränsat med information om situationen på landsbygden. Företrädarna pekar på tendensen att hbt-personer lämnar Kosovo.¹³ Även QESh företrädare, som menar sig ha en god uppfattning om hbt-gruppen i Kosovo, har uppmärksammat att många hbt-personer överväger att lämna landet, men pekar samtidigt på att anledningen till detta inte enbart kan återfinnas i personers situation som relaterar till deras sexuella läggning eller könsidentitet, utan att även exempelvis den höga arbetslösheten i landet kan spela roll. Det bör här noteras att företrädaren för QESh, som anser att organisationen har en god uppfattning om hbt-gruppen i Kosovo, känner till två till tre hbt-personer som lämnat landet under 2013 och fram till juni 2014.¹⁴

De händelser som skedde i december 2012, då en tidsskriftslansering och Libertas attackerades, och den uppmärksamhet som dessa har fått, har dock inneburit att fler människor kontaktar organisationerna. Efter händelserna i december 2012 gick Kosovos premiärminister ut med ett pressmeddelande där han nämnde sexuell orientering (se även nedan). Premiärministern är enligt företrädarna för CSGD, CRD och Libertas den första ledaren på Balkan som gjort ett sådant uttalande.¹⁵

¹⁰ Kosovos ombudsperson

¹¹ Utrikesdepartementet, 2012-06-30

¹² US Department of State, 2013-04-19

¹³ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

¹⁴ Företrädare för QESh

¹⁵ Ibid

Såväl företrädarna för QESh och ytterligare en lokal frivilligorganisation¹⁶ som andra rapportörer¹⁷ uppmärksammar som en positiv tendens dels offentliga personers (ministern för Europeisk integration och Ombudspersonen) uttalanden och deltaganden i arrangemang (bland annat en *March Against Homophobia* i Pristina i maj) till stöd för hbt-personer, dels att premiärministern har tillsatt en rådgivande koordineringsgrupp för hbt-frågor. I gruppen ingår företrädare för frivilligorganisationer, ministerier och rättsväsendet. ILGA lyfter även fram att hbt-organisationer regelbundet bjuds in av regeringen i konsultationer gällande framtida lagar och implementeringen av redan gällande lagstiftning (se även ovan).¹⁸

Även EU-kommissionen uppmärksammar inrättandet av en rådgivande koordineringsgrupp men betonar att gruppen fortfarande har att bevisa sin praktiska betydelse.¹⁹

Företrädaren för QESh menar att det är svårt att avgöra om ovannämnda uttalanden av offentliga företrädare och aktiviteter från regeringen verkligen betyder något eller om det snarare är initiativ som tas för att tillfredsställa internationella givare. Såväl företrädarna för QESh som ytterligare en lokal frivilligorganisation pekar på att utvecklingen går framåt men mycket långsamt och den förra betonar att några avgörande omvälvningar som förändrar hbt-personers vardag inte har skett.²⁰

¹⁶ Företrädare för QESh och lokal frivilligorganisation

¹⁷ ILGA, 2014-07-28, sid. 99; US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

¹⁸ ILGA, 2014-07-28, sid. 99

¹⁹ EU-kommissionen, 2014-10-08, sid. 19

²⁰ Företrädare för QESh och lokal frivilligorganisation

2. Att komma ut i Kosovo

2.1. Omgivningens syn på hbt-personer

Bland befolkningen och inom statliga institutioner finns enligt EU-kontorets företrädare en mycket negativ och homofobisk inställning till hbt-personer.²¹ Kosovos ombudsperson resonerar på ett liknande sätt och konstaterar att problemet finns inte bara inom de statliga institutionerna utan att det även är ett samhälleligt problem. Problem finns även inom familjer där acceptansen brister. I det kosovanska samhället accepteras, enligt ombudspersonen, hbt-personer så länge de inte manifesterar sin läggning eller identitet i det offentliga.²²

Företrädaren för QESh beskriver i juni 2014 situationen för hbt-personer som fortsatt svår. Företrädaren har själv kommit ut offentligt, men bedömer sin situation som lättare eftersom hon är känd från media och andra offentliga sammanhang. De hot som företrädaren har mottagit och mottar kommer huvudsakligen från religiösa grupper (se vidare nedan i avsnittet som behandlar händelserna i december 2012). Företrädaren konstaterar att eftersom hela samhällsstrukturen bygger på kollektivet och familjen är det mycket svårt att avvika från normen. Förutom utsatthet från den närmaste familjen och släkten visar sig hbt-personers utsatthet bland annat genom att det förekommer en hel del mobbning i skolor från lärare och studenter. Trots detta finns det några yngre personer, med vad företrädaren beskriver som stort självförtroende och mindre bryderier om omgivningen, som har kommit ut.²³

Företrädaren för en lokal frivilligorganisation ger en med ovan förenlig bild. Kosovo är ett patriarkalt samhälle. I vissa fall ingås heteroäktenskap av hbt-personer endast för formens skull. Avvikande sexualitet ses i vida kretsar som en sjukdom. Företrädaren redogör vidare för förekomsten av internaliserad homofobi när hbt-personer som tror att de är sjuka och behöver hjälp vänder sig till frivilligorganisationen.²⁴

Det är tydligt att hbt-personer som har kommit ut utgör undantag i Kosovo. Enligt företrädaren för CRD gör traditioner och kultur att människor inte kommer ut. Detta gäller oberoende av etnicitet.²⁵ Även svenska UD framhåller i sin senaste MR-rapport att hbt-personer på grund av traditionella attityder i samhället och för att inte drabbas av diskriminering, negativa reaktioner, hot eller våld i hög utsträckning tvingas hålla sin sexuella läggning eller könsidentitet hemlig.²⁶

²¹ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

²² Kosovos ombudsperson

²³ Företrädare för QESh

²⁴ Företrädare för lokal frivilligorganisation

²⁵ Företrädare för Civil Rights Defenders

²⁶ Utrikesdepartementet, 2012-06-30

CSGD:s företrädare uppger att organisationen har registrerat 2000 homosexuella män som de är eller har varit i kontakt med i sitt arbete med HIV-prevention i en databas. Inga av dessa män har kommit ut.²⁷ Enligt EU-kontorets företrädare har ytterst få hbt-personer kommit ut inför föräldrar och på arbetsplatser. Det finns hos hbt-personer en rädsla för konsekvenser inom familjen och på arbetsplatser.²⁸

Amerikanska UD hänvisar till Libertas enligt vilka en majoritet av alla transgender personer inte är öppna med sin könsidentitet av rädsla för social utfrysning, diskriminering på arbetsmarknaden eller avståndstagande av deras familjer.²⁹

Libertas, såsom organisationen refereras av amerikanska UD, noterade under 2012 fall där hbt-personer nekades tillträde till sociala mötesplatser på grund av ägarnas egna fientliga inställning eller att dessa antog att de riskerade att förlora intäkter om de identifierades som gayvänliga.³⁰ Även ILGA redogör för att aktivister under 2013 rapporterade om ett flertal händelser då hbt-personer (*LGBTI persons*) vägrades service i barer och kaféer sedan ägarna insett eller gjort antaganden om deras identitet, men konstaterar samtidigt att eftersom det saknas laglig grund att anmäla sådana händelser till myndigheterna, saknas även statistik och specifika fall.³¹

Företrädarna för de hbt-organisationer som Lifos konsulterat uppger att det är möjligt för dem att diskutera hbt-frågor med statliga institutioner, men att det är svårare när det kommer till att förmå institutionerna att agera eller implementera. Ombudspersonen gick ut offentligt efter händelserna i december 2012 och stödjer hbt-rörelsen. Tidigare har organisationerna varit kritiska till ombudspersonen, men nu agerade och konfronterade han. I det övriga civila samhället finns endast en MR-organisation som också arbetar med hbt-frågor.³² Även EU-kontorets företrädare uppmärksammar att ombudspersonen har visat sig vara villig att agera i frågan.³³

Enligt amerikanska UD:s MR-rapport som avser förhållandena i Kosovo under 2012, förekom ingen officiell diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden eller vad gäller tillgång till utbildning och sjukvård, men socialt tryck gör att en majoritet av alla hbt-personer döljer sin sexuella läggning eller könsidentitet. Frivilligorganisationer rapporterade dock under året om att diskriminering av hbt-personer förekommer och ofta inte rapporteras. Frivilligorganisationer konstaterade även att material som ges ut av myndigheter för att främja mänskliga rättigheter och icke-

²⁷ Företrädare för Center for Social Group Development

²⁸ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

²⁹ US Department of State, 2013-04-19

³⁰ Ibid

³¹ ILGA, 2014-07-28, sid. 99

³² Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

³³ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

diskriminering ofta inte nämner hbt-rättigheter, även när andra skyddade grupper explicit anges.³⁴ Samma skrivningar återkommer i den senare amerikanska MR-rapport som behandlar förhållandena som rådde under 2013.³⁵

2.2. Förekomsten av våld och trakasserier

2.2.1. Händelser i december 2012

I december 2012 skedde två händelser som samtliga av de källor som Lifos konsulterat har berört och som ses som en indikation på hbt-rörelsens utsatta position i det kosovanska samhället. Den 14 december attackerade ett större antal personer en tillställning i Pristina där tidskriften Kosovo 2.0 lanserade ett nummer som uppmärksammade sex och sexualitet.³⁶ Några dagar senare attackerades Libertas lokal då medlemmar ur organisationen tillsammans med andra samlades för att diskutera den tidigare attacken. Flera personer skadades.³⁷

Efter dessa båda attacker förekom dödshot på internet, flera MR-aktivister mottog hot på telefon och på YouTube lades hotfulla bilder av Kosovo 2.0:s chefredaktör och Kosova Women's Networks ledare, en öppet homosexuell kvinna, upp.³⁸ Enligt Ingrid Johansson mottog ledaren 38 dödshot på tre veckor, vilka bedömdes som allvarliga av Kosovopolisen som även avdelade personskydd. Även andra offentliga personer har, enligt Ingrid Johansson, tagit emot hot.³⁹

Såväl Kosovos ombudsperson som företrädarna för CSGD, CRD och Libertas uppger att fotbollshuliganer och religiösa extremister låg bakom attackerna och de efterföljande hoten. De senare pekar särskilt ut extrem nationalism och religiös extremism som hot mot den kosovanska hbt-rörelsen.⁴⁰

Ingrid Johansson skiljer mellan de starkt negativa attityder som finns hos breda folkgrupper å ena sidan, och det hatvåld som på senare tid gjort sig påmint å andra sidan. Bakom det senare står, liksom framgår ovan, små grupper som är ytterst våldsbenägna och som ser som sin uppgift att utplåna hbt ur samhället. Dessa grupper anses utgöra allvarlig fara för individer och utan ställningstagande och kraftfullt agerande från rättsväsendets alla

³⁴ US Department of State, 2013-04-19

³⁵ US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

³⁶ Balkan Insight, 2012-12-17; International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, sid. 134

³⁷ US Department of State, 2013-04-19

³⁸ International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, sid. 134

³⁹ Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina

⁴⁰ Kosovos ombudsperson och företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

instanser (se vidare under rubrik 3.1.3) uppmuntras dessa att fortsätta sina aktiviteter och stärker sin egen grupp.⁴¹

Företrädaren för en lokal frivilligorganisation redogör för att attacken som skedde mot Libertas 2012 ingöt fruktan och att alla aktiviteter avtog under cirka tre månader. I kölvattnet av attacken fick dock rörelsen något av en nystart med många nya unga medlemmar. Liksom andra källor identifierar företrädaren religiösa extremister som det allvarligaste hotet och fruktar att liknande attacker kan ske på nytt.⁴² Liknande händelser har enligt företrädaren för QESh dock inte inträffat därefter.⁴³

2.2.2. Våld mot enskilda

Enligt företrädarna för en internationell organisation i Pristina möter hbt-gruppen diskriminering och våldsbrott mot individer ("gay-bashing") förekommer. I linje med vad som konstaterats ovan av bland andra ombudspersonen, är hbt-rörelsens synlighet idag ökande vilket har lett till ett ökat antal attacker. Aggressiviteten mot hbt-personer är högre än den mot etniska minoriteter och de förra har det svårare än de senare. Tidigare, menar företrädarna, skedde huvudsakligen attacker mot enskilda personer, men idag (jämför ovan om händelserna i december 2012) sker även organiserade attacker. Tidigare exempel på enskilda offer har vanligtvis rört sig om attacker mot vad som uppfattas som feminina, homosexuella män, medan homosexuella kvinnor har utsatts för inläsning i sina hem, tvångsgifte och blivit föremål för "vård".⁴⁴

Enligt Ingrid Johansson har antalet hot riktade mot öppet/förmodade hbt-personer ökat efter händelserna i december 2012. Detta sker helt öppet men ingen har såvitt känt lagförts.⁴⁵

Även EU-kontorets företrädare betonar den mycket svåra situationen för hbt-personer och anser att de är en av de mest utsatta grupperna i Kosovo. Liksom andra källor fäster företrädarna uppmärksamhet vid de två attackerna i december 2012, men konstaterar även att det har förekommit andra fall under senare år, däribland ett mord för två år sedan vars polisutredning kritiserades.⁴⁶

Företrädarna gör dock gällande att det sker få fall av attacker mot hbt-personer. Förklaringar till detta som förs fram är dels att inte många hbt-personer har kommit ut, dels att det finns en motvillighet att polisanmäla och personer som anmäler ett brott tenderar att dölja hatbrottsaspekten.⁴⁷ Den senare förklaringen ger således utrymme för tolkningen att det finns ett mer eller mindre stort mörkertal.

⁴¹ Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina

⁴² Företrädare för lokal frivilligorganisation

⁴³ Företrädare för QESh

⁴⁴ Företrädare för internationell organisation i Pristina

⁴⁵ Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina

⁴⁶ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁴⁷ Ibid

Även företrädarna för CSGD, CRD och Libertas uppger att våldsincidenter mot hbt-personer i offentlig miljö är få eftersom ingen har kommit ut. Det är företrädarnas uppfattning att fler incidenter skulle ske om fler vågade leva öppet med sin sexualitet.⁴⁸

Företrädaren för en lokal frivilligorganisation pekar liksom andra på ett mörkertal: det har förekommit självmord och mord med hbt-personer som offer som inte har rapporterats och omfattande psykiskt lidande bland hbt-personer.⁴⁹

CSGD, såsom organisationen refereras i amerikanska UD:s senaste MR-rapport, uppger att hbt-personer generellt känner sig otrygga och att många rapporterar om hot mot deras personliga säkerhet.⁵⁰

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association argumenterar i sin senaste årsrapport att homofobin i Kosovo förblir ett allvarligt hot mot hbt-personer, vilket manifesteras i våldsamma attacker och hot mot hbt-aktivister.⁵¹

Amerikanska utrikesdepartementet redogör för en rapport enligt vilken 40 procent av hbt-personer är rädda för att vara öppna med sin identitet och att tio procent av dem har attackerats fysiskt som ett resultat av att det uppfattats som hbt-person.⁵²

EU-kommissionen konstaterar i en rapport från oktober 2014 att hot fortsatt riktas mot hbt-aktivister.⁵³

2.3. Våld inom familjen

Enligt företrädarna för en internationell organisation i Pristina har våld mot homosexuella kvinnor, som nämns ovan, främst utgått från familjen – kvinnor har utsatts för inlåsning i sina hem, tvångsgifte och blivit föremål för ”vård”.⁵⁴

Enligt samma företrädare förekommer diskriminering som utgår från familjen av hbt-personer. De flesta drabbade vill inte anmäla sina familjemedlemmar eftersom deras sexuella läggning då blir känd. Så som konstaterats ovan är de flesta hbt-personer inte öppna med sin läggning eller

⁴⁸ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

⁴⁹ Företrädare för lokal frivilligorganisation

⁵⁰ US Department of State, 2013-04-19

⁵¹ International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, sid. 133

⁵² US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

⁵³ EU-kommissionen, 2014-10-08, sid. 19

⁵⁴ Företrädare för internationell organisation i Pristina

identitet. Företrädarna uppger att hbt-personer inte kommer ut på grund av det sociala trycket, diskriminering och våld, men betonar särskilt det sociala trycket. Många hbt-personer tvingas även ta ekonomiska hänsyn – man har inte råd att leva utan sin familj.⁵⁵

Enligt EU-kontorets företrädare har ytterst få hbt-personer kommit ut inför föräldrar och på arbetsplatser eftersom det hos hbt-personer finns en rädsla för konsekvenser inom familjen och på arbetsplatser. Det förekommer att de som kommer ut förskjuts av sina familjer. Många är rädda för att förskjutas från sin familj i och med att de då förlorar stöd ur familjestrukturerna.⁵⁶

EU-kontorets företrädare uppger att det inte föreligger någon rapportering om familjebaserat våld mot hbt-personer. Det är osannolikt att sådana händelser skulle rapporteras till polisen. Företrädarna anser dock att det kan antas att familjebaserat våld förekommer.⁵⁷ Här kan även samma källas resonemang om att hbt-personer är obenägna att anmäla brott som de utsatts för på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet noteras.

CSGD:s företrädare betonar att Kosovo fortfarande är ett patriarkalt samhälle och att traditioner respekteras i högre grad än lagar. Homosexualitet ses som något onaturligt och förbjudet. Det är fortfarande svårt att komma ut inför familjen, det accepteras ofta inte inom familjen och det finns exempel på personer som har förskjutits av sina familjer. Det är svårt både för homosexuella kvinnor och män att komma ut.⁵⁸ När en person förblir ogift ökar typiskt sett pressen vilket kan leda till att personen lämnar landet. Man måste gifta sig, annars förskjuts man. Det finns ett tryck från både familj och samhälle i detta avseende. Uppskattningsvis 60 procent av alla homosexuella är gifta, förlovade eller lever i ett på annat sätt stadigt heteroförhållande.⁵⁹

Liksom flera andra, pekar de hbt-organisationer som Lifos konsulterat tillsammans med CRD på att en annan anledning än de som anges ovan till att inte fler kommer ut är ekonomisk. Många är beroende av sina familjers ekonomiska stöd och nätverk och har således inte råd att riskera att förskjutas av sina familjer.⁶⁰

Enligt företrädarna för CSGD, CRD och Libertas är våld inom familjen ett större problem än det våld som drabbar hbt-personer utanför familjen och i offentliga miljöer. Företrädarna refererar till en studie enligt vilken det största problemet, främst bland homosexuella män, är våld i hemmet. Framför allt fäder och bröder är förövare. Homosexuella anses dra skam

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Företrädare för Center for Social Group Development

⁵⁹ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och

Libertas

⁶⁰ Ibid

över familjen. Företrädarna känner inte till något fall av dödligt våld inom familj där hbt-person fallit offer.⁶¹

⁶¹ Ibid

3. Myndighetsreaktioner och alternativa möjligheter till skydd

3.1. Kosovopolisen

3.1.1. Kosovopolisen och hbt-frågor

Såsom tidigare konstaterats finns bland statliga institutioners företrädare en starkt negativ, homofobisk syn på hbt-personer.⁶²

Stödet från statliga institutioner bedöms av CRD:s företrädare som svagt. 2005-2006 bildade polisen särskilda enheter i polisregioner med två polismän i varje region. Polisen har aldrig spridit information om detta. Polisen ändrade även i sina standarder ("Standard Operational Procedure" (SOP)). De särskilda polismännen är tränade för att ta emot hbt-personer som fallit offer för våld. Som det får förstås var bakgrunden till dessa förändringar övergrepp som begicks av polis i ett enskilt fall i samband med en polisanmälan av misshandel 2005/2006. Två polismän stängdes av. Åtgärderna ovan är det första steget.⁶³ Enligt företrädaren för CSGD har de särskilda poliser som nämns ovan utbildats men accepterar inte fullt ut hbt-personer.⁶⁴

Företrädaren för Libertas redogör för planerade projektaktiviteter som organisationen har och som med internationell finansiering ska involvera Kosovopolisen. Libertas har vissa kontakter med polisen och dess företrädare ser möjligheter.⁶⁵

CRD:s företrädare pekar dock på att händelserna i december 2012 visar att Kosovopolisen inte är redo; det finns ett tryck mot polisen från den "andra sidan" och hbt-frågor är tabu.⁶⁶

Kosovopolisens företrädare uppger att det först är på senare tid som hbt-frågor har aktualiserats. Kosovopolisen tar enligt dess företrädare del av goda exempel från andra länder med närvaro i Kosovo samt EULEX. Den legala grunden i frågan är: konstitutionen; antidiskrimineringslagen; Kosovopolisens administrativa instruktioner; närpolisstrategi (Community Policing Strategy) – en strategi som antogs 2012; en nationell brottsförebyggande strategi för åren 2012 till 2017; att identifiera brott som motiverats av offrets ras, tro, nationalitet, kön etc.; samt en SOP för fall där hbt-person är offer – den första versionen togs fram 2007.⁶⁷

⁶² Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁶³ Företrädare för Civil Rights Defenders

⁶⁴ Företrädare för Center for Social Group Development

⁶⁵ Företrädare för Libertas

⁶⁶ Företrädare för Civil Rights Defenders

⁶⁷ Företrädare för Kosovopolisen

Företrädaren redogör för Kosovopolisens utveckling från en reaktiv till proaktiv polis, vilket har krävt förändringar i många SOP, bland annat gällande hbt-frågor. Kosovopolisens utbildningsprogram inkluderar hbt-frågor. Samtliga nya poliser utbildas i dessa och andra MR-frågor.⁶⁸

2006 initierades att varje polisstation ska ha två näropoliser ("community policing officers"). Dessa är hbt-fokuspersoner. Strukturen fungerar ganska väl. De poliser som är fokuspersoner har inte motsatt sig detta, men utnämningarna byggde på att de blev beordrade, de anmälde sig inte frivilligt (jämför CSGD:s företrädares utsaga ovan om bristande acceptans hos dessa poliser).⁶⁹

Kosovopolisens företrädare konstaterar att polisen tidigare saknade erfarenhet av våldsbrott mot hbt-personer. Alla poliser (löjtnanter och uppåt i hierarkin) har dock senare utbildats i dessa frågor – hur man ska agera vid brott med hbt-person som offer.⁷⁰

3.1.2. Hbt-personers låga anmälningsbenägenhet

Såsom nämnts ovan är låg benägenhet att anmäla brott en av de förklaringar till de förhållandevis få anmälda hatbrotten mot hbt-personer som EU-kontorets företrädare identifierar. Bland de hbt-personer som anmäler brott de utsatts för finns dessutom en tendens att dölja hatbrottsaspekten.⁷¹

Företrädarna för en internationell organisation i Pristina talar, såvitt avser våld mot enskilda hbt-personer, i termer av enstaka anmälningar till polis.⁷²

Enligt amerikanska UD anmäler hotade personer sällan till polis på grund av det stigma som förknippas med homosexualitet. I MR-rapporten återges uppgifter från CSGD enligt vilka offer generellt sett inte låter organisationen offentliggöra deras fall eller anmäla till myndigheterna av rädsla för diskriminering.⁷³ I amerikanska UD:s senare MR-rapport återkommer dessa uppgifter.⁷⁴

Enligt företrädarna för CSGD, Libertas och CRD förekommer det inte att enskilda hbt-personer på egen hand vänder sig till polisen för att anmäla brott de utsatts för. Det förekommer dock att polisanmälningar görs av enskilda med stöd från frivilligorganisationer.⁷⁵

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁷² Företrädare för internationell organisation i Pristina

⁷³ US Department of State, 2013-04-19

⁷⁴ US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

⁷⁵ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

Enligt företrädaren för en lokal frivilligorganisation saknas alltför litet förtroende för polisen och hbt-personer är generellt rädda för att anmäla trakasserier eller andra brott som har koppling till offrets sexuella läggning eller könsidentitet.⁷⁶

Ombudspersonen har inte mottagit några anmälningar gällande rättighetskränkningar baserade på sexuell läggning. Den låga anmälningsbenägenheten, generellt, indikerar enligt ombudspersonen hbt-personers låga förtroende för statliga institutioner. Ombudspersonen för bland annat fram att en förutsättning för att tilltron till rättssystemet ska kunna öka, är att fall av diskriminering på grund av sexuell läggning hanteras effektivt och konstruktivt. Vidare betonar ombudspersonen vikten av att skydda brottsoffer från att på nytt utsättas av (hot och hämndaktioner – *secondary victimization*) under tiden som ett brott är föremål för utredning och åtal – rättssystemets aktörer måste uppmuntra offer och vittnen att anmäla och det är av vikt att frivilligorganisationer som utreder kränkningar av hbt-rättigheter får stöd. Det förekommer enligt ombudspersonen frekvent att brottsoffer inte vågar anmäla brott av rädsla för konsekvenserna, hämnd etc.⁷⁷

3.1.3. Polisreaktioner i enskilda fall

Företrädaren för QESH bedömer att hbt-personer som fallit offer för brott bör kunna få skydd i de flesta fall och för att fram att när så inte sker beror på enskilda tjänstemän snarare än befintlig lagstiftning. Detta uttalande bör ses tillsammans med den låga anmälningsbenägenhet enligt ovan, och andra källors syn som det redogörs för nedan.

Enligt företrädarna för en internationell organisation i Pristina finns inga fällande domar i fall av våld mot hbt-personer. Företrädarna nämner exempel på ärenden som inte gått till domstol då förövare och offer tillhört samma familj och anmälan dragits tillbaka. Vidare identifieras, enligt företrädarna, övergrepp mot hbt-personer inte som hatbrott.⁷⁸

Även företrädarna för CSGD, Libertas och CRD pekar på att det finns en tendens att polisanmälningar från hbt-personer dras tillbaka. Företrädarna ger vidare exempel på tidigare fall av våldsbrott där anmälan inte föranlett någon polisutredning.⁷⁹

EU-kontorets företrädare slår fast att det generellt finns problem inom polisen i relation till hbt-frågor – förståelsen, kunskapen och toleransen bland personalen brister.⁸⁰

⁷⁶ Företrädare för lokal frivilligorganisation

⁷⁷ Ombudspersonen, 2014-03-31, sid. 35f.

⁷⁸ Företrädare för internationell organisation i Pristina

⁷⁹ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

⁸⁰ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

EU-kommissionen konstaterar att hets mot folkgrupp (*hate speech*), som främst riktar sig mot sexuella och etniska minoriteter, sällan utreds, att förebyggande åtgärder såsom att öka medvetenheten fortsatt är knappa samt att landets politiska ledare måste göra mer för att främja tolerans.⁸¹

Vid tidpunkten för Lifos besök i Kosovo pågick sju polisutredningar som relaterar till händelserna i december 2012. Enligt den internationella organisationens företrädare genomförde polisen bra utredningar under överinseende av EULEX. Det var dock vid tidpunkten oklart vad som kommer att hända såvitt gäller åtal.⁸²

Enligt ILGA reagerade Kosovopolisen snabbt på decemberhändelserna. Organisationen fäster även uppmärksamhet vid att premiärministern fördömde händelserna, betonade alla medborgares konstitutionella rätt till yttrandefrihet och skydd mot diskriminering, inklusive på grund av sexuell läggning, samt vikten av att finna och ställa de skyldiga till svars.⁸³

Även EU-kontorets företrädare omnämner Kosovopolisens reaktioner efter händelserna i december 2012 i berömande ordalag; enligt dem har polisen följt upp händelserna ”by the text-book”.⁸⁴

Enligt företrädarna för CSGD, Libertas och CRD hade, vid tidpunkten för Lifos besök, ingen person gripits som misstänkt för inblandning i händelserna.⁸⁵

I början av september 2013 lät EULEX meddela att tre av sju utredningar kopplade till decemberhändelserna avslutats. I en utredning väcks åtal mot tre personer, medan de två andra utredningarna avslutas utan att åtal väcks, i det ena fallet eftersom saken bedöms vara av civilrättslig natur och i det andra eftersom inga förövare identifierats. De fyra övriga utredningarna pågår alltjämt.⁸⁶

Ingrid Johansson pekar på att det inom Kosovos rättsväsende, som präglas av mycket stora ärendebalanser, generellt finns en oförmåga att lagföra personer som gjort sig skyldiga till brott. Brotten som begicks i december 2012 har inte rubricerats som hatbrott, vilket har sänkt ärendenas angelägenhetsgrad och förpassat dem till ärendebalansen. Ingrid Johansson anser att denna underlåtenhet triggar fortsatta kampanjer mot hbt-kretsen.⁸⁷

⁸¹ EU-kommissionen, 2014-10-08, sid. 19

⁸² Företrädare för internationell organisation i Pristina

⁸³ International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, sid. 134

⁸⁴ Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁸⁵ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

⁸⁶ EULEX, 2013-09-04

⁸⁷ Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina

Amerikanska utrikesdepartementet redogör i sin senaste MR-rapport att hbt-aktivister som drabbades av attacken mot deras kontor (Libertas) ansåg att utredarna behandlade dem professionellt och aktivt hade bedrivit efterspaningar.⁸⁸ Enligt ILGA uppgav EULEX i december 2013 att förundersökningen av attacken mot Libertas skulle läggas ner i brist på bevis. QESh anmälde, enligt ILGA, fallet till ombudspersonen.⁸⁹

Företrädaren för QESh ger i juni 2014 uttryck för besvikelse såvitt avser rättsväsendets sätt att hantera utredningarna av attackerna mot Kosovo 2.0 och senare Libertas.⁹⁰

I fallet med attacken mot Kosovo 2.0 har tre förövare dömts till villkorliga straff.⁹¹

3.2. Frivilligorganisationers kapacitet och möjligheter

EU-kontorets företrädare konstaterar att hbt-frågan enbart drivs av och efter påtryckningar från det internationella samfundet i Kosovo. EU finansierar just nu ett hbt-projekt som på grund av de lokala frivilligorganisationernas mycket låga kapacitet implementeras av en slovensk frivilligorganisation. De senare samarbetar med två lokala organisationer, vilka anses vara mycket svaga, och med enskilda som inte är knutna till någon frivilligorganisation. Företrädarna för EU-kontoret bedömer att det kosovanska civila samhället är för svagt för att ensamt få till stånd förändringar i attityder hos befolkningen. EU-kontoret har för avsikt att framöver adressera problemen på en mer institutionell och högre politisk nivå tillsammans med experter från EU-medlemsstater.⁹²

Även Ingrid Johansson bedömer att de kosovariska hbt-organisationerna är mycket svaga. Dessa låter sig närmast beskrivas som nätverk. De är starkt individbaserade, har små ekonomiska resurser och är ofta projektfinansierade. Libertas hade efter Lifos besök interna svårigheter; några aktivister bröt sig ur och startade en ny organisation som planerade liknande verksamhet⁹³ och Libertas har senare upphört att verka.⁹⁴

CSGD grundades 2002 och var då den första hbt-organisationen i Kosovo. På senare år har organisationen fokuserat på HIV-preventivt arbete. Genom detta arbete har man nått ut till människor i hela Kosovo. Organisationen har ett skyddat boende ("safe place"). Organisationen går ut offentligt ibland.

⁸⁸ US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

⁸⁹ ILGA, 2014-07-28, sid. 99

⁹⁰ Företrädare för QESh

⁹¹ EU-kommissionen, 2014-10-08, sid. 17

⁹² Företrädare för EU:s kontor i Kosovo

⁹³ Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina

⁹⁴ ILGA, 2014-07-28, sid. 99

Det finns en del personer som arbetar aktivt och offentligt för mänskliga rättigheter, men som inte har kommit ut som homosexuella.⁹⁵

Qesh huvudsakliga verksamhet är enligt dess företrädare att arbeta med legala frågor, lobbyingverksamhet och utbildning. Organisationen har exempelvis varit delaktiga i framtagandet av ovannämnda tillägg till diskrimineringslagen och har organiserat och genomfört utbildning för polisen.⁹⁶

3.3. Internflykt

Enligt företrädarna för en internationell organisation i Pristina finns en tendens bland hbt-personer att flytta till Pristina. Där finns en urban kultur och som individ är det lättare att leva i Pristina, nära hbt-gruppen och vänner. Hbt-personer kan leva öppet där, men drabbas då av diskriminering, trakasserier och verbala angrepp. Samtidigt har det förekommit organiserat våld mot hbt-organisationer och företrädare i Pristina. Situationen är värre i andra städer.⁹⁷

Även företrädarna för CSGD, Libertas och CRD uppger att det finns en tendens bland hbt-personer att flytta till Pristina. En del personer flyttar dit för exempelvis studier och stannar sedan kvar. I samband med aktiviteter i Pristina är en stor del av deltagarna, uppemot 70 procent, tillresta. Det är lättare för personer utifrån att delta i aktiviteter. Personer med rötter i Pristina har det svårare eftersom de har ett större nätverk i staden och därmed inte är lika anonyma. De tillresta kan vara mer avslappnade.⁹⁸

Organisationernas företrädare anser att hbt-personer som är under hot inte kan få långsiktig säkerhet genom att flytta inom landet. Problemen för hbt-personer handlar dock inte alltid om fysiskt våld utan även om den psykiska press som ett döljande av läggning eller identitet medför. Det finns ett tryck för att man ska stadga sig.⁹⁹

Enligt företrädaren för QESH är de flesta hbt-personer bosatta i Pristina. Även om acceptansen inte kan beskrivas som hög i Pristina, så är den långt mycket bättre än på landsbygden.¹⁰⁰ Amerikanska utrikesdepartementet refererar i sin senaste MR-rapport uppgifter om att hbt-personer på landsbygden lever i extrem isolering, vissa till den grad att de inte är medvetna om sin rätt att existera som hbt-personer eller om den service som finns tillgänglig för dem.¹⁰¹

⁹⁵ Företrädare för Center for Social Group Development

⁹⁶ Företrädare för QESH

⁹⁷ Företrädare för internationell organisation i Pristina

⁹⁸ Företrädare för Center for Social Group Development, Civil Rights Defenders och Libertas

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Företrädare för QESH

¹⁰¹ US Department of State, 2014-02-28, sid. 32f.

4. Hbt-personers situation – Lifos sammanfattande kommentar

Inga av de källor som Lifos har konsulterat rapporterar om någon myndighetssanktionerad förföljelse av hbt-personer.

Bilden av hbt-personers skydd mot diskriminering är blandad. Lagstiftningen är i delar god, men brister finns i dess implementering.

Djupt konservativa värderingar, ekonomiska realiteter och bristande officiellt stöd präglar den kosovanska hbt-rörelsens position och enskilda hbt-personers situation. Homofobiska stämningar, såväl bland befolkningen som inom samhällsinstitutioner, är utbredda; det främsta tecknet på detta torde vara att ytterst få personer kommit ut, varken offentligt eller på arbetsplatser och inför familjer samt att de få organisationer som arbetar för hbt-personers rättigheter möter fientlighet.

De risker som förknippas med att öppet deklarerat eller ge uttryck för sin sexuella läggning eller könsidentitet är därför vanskliga att värdera. Den bild som getts av Lifos källor såvitt gäller tidigare våldsamma incidenter mot hbt-personer, och deras typiska situation i sina familjer, ger dock stöd för slutsatsen att hbt-personer som offentligt eller inför familj eller i sitt arbetsliv öppet deklarerar sin sexuella läggning eller könsidentitet kan exponera sig själva för risker – våld och hot om våld, att förskjutas, social utfrysning och diskriminering. Riskerna att drabbas av familjebaserat våld är naturligtvis svåra att värdera på en generell nivå. Det kan dock konstateras att sådant våld förekommer och att det sker i ett patriarkalt samhälle med starkt homofobiska stämningar.

Riskerna bör värderas tillsammans med den låga anmälningsbenägenhet som rapporteras finnas hos hbt-personer i Kosovo och som rimligen bör förstås som ett uttryck för gruppens utsatthet.

Bilden som Lifos källor ger av polisens arbete i relation till hbt-frågor, och särskilt dess reaktioner på brott som drabbar hbt-personer, är inte entydig. Kosovopolisen arbetat aktivt med hbt-frågor. Dess reaktion på och utredning av händelserna i december 2012 bedöms inte samstämmigt av de olika källor som refererats. Få polisanmälningar görs av hbt-personer och det finns enligt Lifos källor inga kända rättsfall (undantaget de åtal som väcktes och domar som avkunnades kopplade till händelserna i december 2012). Det finns tidigare – dock inte mer aktuella – exempel på polismisshandel och dåligt bemötande och även i övrigt föreligger negativa omdömen från källor när det gäller rådande förhållningssätt inom polisen. Det kan inte uteslutas att även den mediala och internationella uppmärksamhet som enskilda fall ges är av betydelse för polisens reaktion. Rättsväsendet i övrigt präglas av mycket stora ärendebalanser generellt och stor ineffektivitet såvitt gäller lagföring. Här ska också noteras den

rapporterade underlåtenheten att rubricera brott som hatbrott (efter händelserna i december 2012).

Visst stöd finns att få från det fåtal hbt-organisationer som är aktiva i Kosovo. Här måste dock dessa organisationers begränsade resurser och särskilt EU-kontorets utsaga om deras bristande kapacitet tas i beaktande.

Det är inte möjligt att på en generell nivå värdera internflyktsmöjligheterna för hbt-personer, eftersom dessa möjligheter relaterar till den individuella hotbilden. Det kan dock konstateras att flera källor pekar på tendensen att hbt-personer flyttar till Pristina. Hbt-personer kan i högre grad leva och manifesterar sin sexuella läggning eller könsidentitet där, även om detta är förknippat med risker också i Pristina; diskriminering, trakasserier och angrepp förekommer också där. Här ska dock noteras att flertalet av de hbt-personer som flyttar till Pristina inte torde göra detta för att undgå hot, utan snarare för att de uppfattar samhällsklimatet där som lättare att leva i.

Källförteckning

Muntliga källor

Center for Social Emancipation (QESh), Migrationsexperts (vid Migrationsverkets enhet för samordning av utrikes frågor) samtal med organisationens verksamhetschef i Pristina den 11 juni 2014

Center for Social Group Development, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 16 april 2013

Civil Rights Defenders, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 16 april 2013

EU:s kontor i Kosovo, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 15 april 2013

Ingrid Johansson, tidigare Chargé d'affaires vid Sveriges ambassad i Pristina, Lifos samtal och korrespondens 2013

Inrikesministeriet, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 17 april 2013

Kosovos ombudsperson, Lifos samtal i Pristina den 15 april 2013

Libertas, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 16 april 2013

Internationell organisation, Lifos samtal med företrädare i Pristina den 12 april 2013

Lokal frivilligorganisation, Migrationsexperts (vid Migrationsverkets enhet för samordning av utrikes frågor) samtal med företrädare i Pristina den 11 juni 2014

Elektroniska och tryckta källor

Balkan Insight, 2012-12-17, *Attack on Kosovo 2.0 Widely Condemned*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/attack-on-kosovo-2-0-widely-condemned> (2013-09-27)

EU-kommissionen, 2014-10-08, Kosovo 2014 Progress Report, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-kosovo-progress-report_en.pdf

EULEX, 2013-09-04, <http://www.eulex-kosovo.eu/en/pressreleases/0482.php> (2013-09-27)

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA), 2014-07-28, *Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe 2014*, Lifos 32900

International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2013-05-17, *Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe 2013*, Lifos 30365

Ombudspersonen, 2014-03-31, *Annual Report 2013, No. 13*, http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/Report_2013_-_Eng_666390.pdf

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (RFSL), <http://www.rfsl.se/?p=6012> (2013-09-27)

US Department of State, 2014-02-28, *2013 Country Reports on Human Rights Practices - Kosovo*, Lifos 31970

US Department of State, 2013-04-19, *2012 Country Reports on Human Rights Practices – Kosovo*, Lifos 30148

Utrikesdepartementet, 2012-06-30, *Mänskliga rättigheter i Kosovo 2011*, Lifos 28138